

N. I. HERESCU, AN EXAMPLE OF A CLASSICIST'S RESUME

Mădălina Strehie
Senior Lecturer, PhD., University of Craiova

Abstract: The personality of N. I. Herescu is less known among today's classicists, unjustly, because he was a great professor of classical studies. His concerns were very diverse, as he was not only a professor of classical studies (carrying out research in the areas of the Latin language, Latin literature, literary criticism, translations of the Latin classics, Roman law, the history of ancient Rome, as well as Roman political sociology), but also a journalist, founder of classical collections and journals, and last but not least an initiator of an institution grouping all those who had concerns in the field of classical studies.

*The fundamental quality of N. I. Herescu is that of **faber** of classical culture through all his writings, through his initiated collections, and also by his inter-war didactic work. By the very amplitude of his personality, N. I. Herescu placed Romania on the important map of the Classical Studies of Europe and of the whole world, being a model for all of us, classicists or not.*

Keywords: N. I. Herescu, classical studies, ancient Rome, personality, model.

Introducere

Dedicăm studiul nostru de față **Centenarului României**, ca un mic omagiu adus de noi patriei noastre căreia îi dorim multe secole de acum încolo și, mai ales, să fie din nou **ROMÂNIA MARE!**

Am ales ca obiect al studiului nostru un model de dascăl clasicist, ignorat pe nedrept, anume N. I. Herescu, personalitate marcantă nu numai a culturii clasice românești, ci și a celei europene. Considerăm că Domnia Sa reprezintă un exemplu pentru CV-ul oricărui clasicist, dar și al oricărui român. Pentru cel mai frumos și măreț eveniment al anului 2018, era necesar un model de dascăl, de om de cultură și de român pe măsură, care să ne inspire, pe noi toți, nu numai pe clasiști.

N. I. Herescu a fost în primul rând un clasicist, chiar unul dintre fondatorii studiilor greco- latine în cadrul sistemului academic românesc. „Destinul fără moarte”¹ al lui N. I. Herescu s-a încadrat în „triologia militantă”² a operelor sale fundamentale: *Pentru Clasicism*, *Caete Clasice* și *Milliarium*. Noi propunem o altă încadrare a operei și vieții celui mai de seamă dintre soldații cauzei clasice, N. I. Herescu, care nu o contrazice pe a domnului profesor Liviu Franga, din contră, credem noi, că o completează.

Astfel, în opinia noastră, N. I. Herescu a fost o personalitate trivalentă în domeniul studiilor clasice, fiind în același timp:

- I. militant pentru cultura clasică greco-latină
- II. profesor de studii clasice
- III. fondator de instituții de cultură clasică.

¹ Titul aparține domnului profesor Liviu Franga care a realizat o colecție „primordială” a operelor lui N. I. Herescu, colecție care ne-a servit foarte mult în studiul nostru, fiind o lucrare pe care o vom cita destul de des: ***N. I. Herescu, *Destin fără moarte (Pentru Clasicism)*, Ediție îngrijită, notă asupra colecției, notă asupra ediției, studiu introductiv de Liviu Franga, Colecția Primordialia, București, Editura Muzeul Literaturii române, 2011.

² *Apud*, Liviu Franga, *op. cit.*

I. Clasisitul militant

N. I. Herescu a fost unul dintre puținii jurnaliști de formație clasică care a fondat, susținut și condus reviste precum *Favonius*, *Orpheus*, *Ausonia*, primele două contopite mai apoi în *Revista Clasică*. Periodicele au fost și cele mai eficiente arme ale propagării culturii greco-latine în rândul celor interesați, beneficiind și de talentul de poet al lui N. I. Herescu. Cicero a fost cel care l-a inspirat în opera sa publicistică, considerat de către domnia sa „figura cea mai proeminentă a culturii romane”³. Inclusiv numele primului volum de eseuri al lui N. I. Herescu este *Pentru Clasicism*, în maniera discursurilor lui Cicero *Pro Milone*, *Pro Archia poeta* etc. domnia sa fiind, la rândul său, avocatul cauzei/științei greco-latine. Volumul *Pentru clasicism* conținea de fapt teoriile și convingerile lui N. I. Herescu despre valoarea și utilitatea studiilor clasice. Volumul *Milliarium* îi urmează în susținerea cauzei sale (numele acestui volum provenea de la pietrele miliare adică bornele kilometrice din Imperiul Roman, construite de către armată) continuă de fapt concepțiile din *Pentru Clasicism*, fiind considerat și ediția a II-a a volumului menționat.

Lupta lui N. I. Herescu pe frontul studiilor clasice începe cu revistele sale, *Favonius*, al cărui nume, așa cum însuși marele profesor ne spune, însemna „vînt de primăvară” sau Zefirul, acest nume fiind însă din familia de cuvinte a verbul *faveo*=a fi favorabil. Numele revistei era menit după N. I. Herescu să topească zăpada din domeniul studiilor și preocupărilor studiilor greco-latine din cadrul societății românești interbelice. Învățămîntul clasic era de fapt apărut de către N.I. Herescu care în opinia domniei sale fusese marginalizat de către reformele din învățămîntul timpurilor sale. Justificarea existenței aceste reviste ne-o argumentează chiar în prefața volumului *Pentru Clasicism*, anume „clasicismul pentru actualitate” fundamentează de fapt manifestul program al revistei *Favonius*.⁴

N. I. Herescu își manifestă preferința pentru *Favonius*, considerată de către fondatorul însuși ca fiind în postura „Cenușăresei din poveste: un număr de pagini mai redus, o înfățișare mai modestă și date de apariție mai niciodată reșpectate, fiindcă Dumnezeu știe cum reușeam să o plătesc”⁵ pe cînd „avea o mie de calități și un cusur: era rece.”⁶ Justificarea acestei reviste clasice, cu nume atît de poetic, *Favonius*, era așa cum spune însuși N. I. Herescu pentru „clasicismul pentru actualitate”.⁷ Lupta continuă pentru studiile clasice de către fondatorul revistei prin cooptarea unor noi „militari” pe frontul clasicist românesc anume a profesorilor săi de la Universitatea din București, nume grele în cultura românească și europeană, fondînd o nouă revistă, *Orpheus*, ca eroul trac, fondatorul poeziei lirice. Și această revistă este fondată tot la Craiova. *Orpheus* avea o apariție mult mai consistentă și regulată „fiind stipendiată de Ministerul Instrucțiunii”⁸ publicistul clasicist compară cele două reviste clasice *Favonius* și *Orpheus*, fiind mai atașat de *Favonius*.

Scopul revistei *Orpheus* era acela de a „răspîndi în marele public, și mai ales printre tinerii șocliilor secundare și superioare, cunoștințe solide despre toate domeniile Clasicismului greco-latin și de a stimula interesul lor pentru aceste studii.”⁹ Cele două reviste sunt unite într-un singură și anume în *Revista clasică* în ianuarie 1929, după ce între 1926-1928 revistele *Favonius* și *Orpheus* au fost publicate simultant de către profesorul craiovean. Scopul

³Apud, N. I. Herescu, *Caete Clasice*, București, Editura Cugetarea Gerogescu–Delafraș, 1945, p. 280. (Carte care ne-a parvenit din biblioteca personală a doamnei profesoare Mihaela Albu, căreia îi mulțumim foarte mult, atît pentru carte cît și pentru îndrumarea domniei sale în conceperea acetui studiu monografic.)

⁴Apud N. I. Herescu *Pentru Clasicism*, Prefață, Craiova, Editura Ramuri, 1937.

⁵*Ibidem*.

⁶*Ibidem*.

⁷*Ibidem*.

⁸*Ibidem*.

⁹Apud N. I. Herescu, *Cuvânt înainte la Revista Clasică*.

Revistei clasice era acela „să sporim activitatea într-un domeniu pe care lumea îl desconsideră”¹⁰

Revista clasică a apărut din necesitatea luptei Clasicismului în războiul cu indiferența și marginalizarea de care avea parte în vremea dascălului model, dar din păcate și în zilele noastre, studiile clasice: „Faptul că înțelegem să strângem rîndurile și să sporim activitatea într-un domeniu pe care lumea îl desconsideră”¹¹, explică rațiunea fondării *Revistei Clasice*. Desconsiderarea de care aveau parte studiile clasice din România Mare, în anii 1929 era total diferită de zilele noastre totuși, mai ales cînd ne sunt prezentate programele școlare din vremea lui N. I. Herescu (dacă ar fi să le comparăm cu zilele noastre, studiile clasice sunt pe cale de dispariție: „La liceu, noile programe prevăd trei ore pe săptămîină, începînd din clasa a IV-a (două ore într-a III-a) pentru limba latină, de unde pînă acum erau șase ore în cursul superior, secția modernă, și trei ore în clasa a treia și a patra (unitare). Pentru limba greacă, o singură oră pe săptămîină în ultimele două clase, a șasea și a șaptea...Iar examenul ce încoronează ciclul învățămîntului secundar – bacalaureatul – se trece acum nu cu o disciplină în funcție de judecată, cum este limba latină, ci cu o disciplină în funcție de memorie.”¹² N. I. Herescu este un dascăl model pentru toți dascălii de studii clasice, indiferent de gradul învățămîntului pe care îl servesc, deoarece Domnia Sa are o privire de ansamblu asupra întregului învățămînt clasic. Nici cel universitar nu scapă analizei sale: „Filologia clasică are trei catedre și, pe lîngă cei trei profesori titulari, un singur conferențiar”¹³ spunea N. I. Herescu despre învățămîntul clasic universitar.

Pentru Clasicism începe cu o prefață în care N. I. Herescu își elogiază profesorii mari personalități ai culturii clasice din România, precum: I Valaori, D. Evolceanu, D. Burileanu și G. Murnu. Tot în prefața volumului ne sunt dezvăluite și motivațiile luptei pe frontul clasicist ale lui N. I. Herescu, care sunt „acțiuni destinate să înfrunte adversitatea și nepăsarea, coalizate împotriva Clasicismului”¹⁴. Clasicismul era în concepția lui N. I. Herescu, o cultură care a creat neîncetat și a dovedit 2000 de ani că „poate antrena omenie adevărată”, „de o calitate” și „de aleasă spiritualitate și largă umanitate.”¹⁵

Această primă lucrare fundamentală a profesorului craiovean cu rădăcini severinene N. I. Herescu este structurată pe șase mari capitole:

- I. *Articole program*
- II. *Actualitatea Clasicismului* (de fapt o pledoarie pentru „interesul pe care clasicismul îl mai poate reprezenta pentru cultură, pentru educație, pentru viață.”)
- III. *Traducerile surselor clasice* („fiindcă traducerile formează punctul de contact între Clasicism și marele public.”)
- IV. *Rolul de tipar „etern” pe care Clasicismul îl are în „arta scrisului”*
- V. *Apărarea Occidentului*
- VI. Un capitol dedicat marilor personalități clasice sau cu preocupări clasice ale momentului său: V. Pârvan, Papacostea, Iuliu Valaori (cel mai prețuit de către N. I. Herescu, mentorul său cu „de-o pasiune fără egal, cu care el a animat, o viață întreagă, disciplina noastră”¹⁶).

„Articolele program” sunt de fapt definiții ale Clasicismului care „înseamnă tinerețe, el este pururi tînăr”, înseamnă „emoție”, are o „tărie formidabilă”, este într-o „venică devenire”, „este un principiu generator pentru literatură și educație deopotrivă”, „Clasicismul noi îl

¹⁰*Ibidem.*

¹¹*Ibidem.*

¹²*Ibidem.*

¹³*Ibidem.*

¹⁴*Apud* N. I. Herescu, *Prefața, Pentru Clasicism*, ediția I.

¹⁵*Ibidem.*

¹⁶*Ibidem.*

socotim nu numai o știință, ci o disciplină etică și estetică, cu rol cardinal în învățămînt”, Clasicismul are „valoare etică, estetică și pedagogică”, „este o valoare morală prin disciplina ordinii și a ierarhiei...prin sentimentul de armonie și de echilibru”, „a legiferat în ordinea frumoasului”, „face selecție spirituală” a unor „oameni adevărați”, Clasicismul este important și pentru traducerile din autorii antici pe care N. I. Herescu frumos le descrie ca „miracolul acestei transfuzii de sînge, de viață, de suflet: o limbă într-o altă limbă.”

În cea de-a doua parte a acestei opere ale sale de eseuri N. I. Herescu prezintă propria sa motivație a traducerii lui Horațiu, (domnia sa fiind și un valoros traducător al lui Horațiu) „am vrut să fac accesibil spiritului românesc contemporan pe Horațiu.”¹⁷ Traducerile surselor clasice trebuie să aibă potrivit marelui profesor: „exactitate, poezie”, „metodă” tocmai „pentru reîntinerirea Clasicismului”.

„Actualitatea Clasicismului” este de fapt o demonstrație matematică a perenității Clasicismului greco-latin nu numai la noi, ci în întreaga Europă și nu numai. Atuurile Clasicismului sunt următoarele: „generatoriu adevărați”, „tradiție”, „valori universale”, este o cultură „vie” și „fecundă”, „cultură a elitelor”, elite care au dus la propășirea lumii. Cultura latină, ca model este de fapt în concepția lui N. I. Herescu soluția pentru supraviețuirea României deoarece „de cîte ori arborele românesc și-a înfipt rădăcinile în pămînt latin, de atîtea ori a înflorit și a dat roade.”¹⁸ Pornind de la această idee a marelui profesor N. I. Herescu am dedicat studiul aniversării Centenarului românesc.

Clasicismul militant continuă cu **Milliarium** sau ediția a II-a **Pentru Clasicism**, care întregește pledoaria pentru studiile clasice în două direcții: popularizarea științei studiilor clasice și crearea de instrumente pentru propagarea acestei științe.

În începutul **Milliarium-ului** în articolul sugestiv intitulat „Necesitatea clasicismului”, N. I. Herescu își continuă militantismul pentru valorile culturii clasice. Astfel domnia sa ne oferă noi definiții și valori ale clasicismului greco-latin, cauze pentru care el trebuie să fie studiat: „Clasicismul interesează pe omul de totdeauna”, „este o formă de cultură grea” este „poezie”, „vis”, „viața în dublu: fantezie și realitate”, este „tinerețe”, „ambție”, „curiozitate”, „nedeterminare”, „valoare universală”, „actualitate”, el este „pentru minți, pentru inimi, în eternitate”.¹⁹

II. Clasicistul profesor

N. I. Herescu a fost în primul rînd un profesor de studii clasice, specializat mai ales în literatura latină (lirică latină). Din postura Domniei Sale de profesor a fondat și revistele *Favonius*, *Orpheus*, unite mai apoi în *Revista Clasică*. Și această valență a lui N. I. Herescu are o operă fundamentală *Caete clasice*. Cartea aceasta a sa este una predominant didactică, fiind concepută în două părți:

I. Literare și filosofice (un fel de istorie a literaturii latine)

II. Politice, sociale și economice.

În prima parte, profesorul de studii clasice N. I. Herescu analizează lirica latină prin principalii săi reprezentanți: Catul, Vergiliu, Horațiu și poetul elegiac Ovidiu. În studiul său „Poeți antici în românește” N. I. Herescu începe ca un veritabil filosof, demonstrînd o dată în plus multilateralitatea unui clasicist: „Asemenea păsării Phoenix, ideile mor și renasc din propria cenușă cu viață nouă, dar cu înfățișare veche.”²⁰ Foarte frumoasă este și definiția poeziei pe care o dă marele profesor: „Poezie, înseamnă taina mare a cuvîntului.”²¹

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Apud* N. I. Herescu, *Milliarium*, „Necesitatea Clasicismului” din ediția îngrijită de Liviu Franga.

²⁰ *Apud* N. I. Herescu, în *Pentru Clasicism*, capitolul *Poeți antici în românește*.

²¹ *Ibidem*.

Filologul clasic în concepția exemplarului filolog clasic, N. I. Herescu, „n-are nevoie să meargă la o traducere, el se întâlnește cu anticii în original.”²² Consideră că traducătorul surselor clasice literare trebuie să readucă mai ales poezia, nu neapărat antichitatea, să aducă muzica poeziei, nu rima acesteia. N. I. Herescu face o critică autorizată a traducătorilor Eneidei, Iliadei și a altor opere clasice.

Eseul despre poezii antici se încheie cu partea a patra intitulată: „Lecție de limbă română pentru uzul recenzenților de traduceri din limba latină.” Această este, pe lângă o exegeză valoroasă, mai mult o replică adresată criticului său în ceea ce privește traducerea operei lui Horatius.

După lirica latină analiza dascălului N. I. Herescu se oprește asupra lui Cicero pe care îl consideră „cel mai mare orator al latinității” deoarece marele om de cultură latin a avut „doctrină, natură, practică și școală.”²³

De la Cicero profesorul de literatură latină N. I. Herescu trece la romanul greco-latin, analizând *Satyriconul*, considerat de către domnia sa „amestec de poezie și proză”, fiind atât un „roman satiric și roman de moravuri.”²⁴ Următorul prezentat, în acest veritabil curs de cultură și civilizație latină, (*Caete clasice*), este Titus Livius, considerat „istoricul moralist” deoarece „istoria romană a lui Titus Livius (este) o istorie a moralei romane, a curajului, a pietății, a dreptului, a sentimentului de onoare, adică a marilor virtuți”²⁵

Capitolul I **Literare și filosofice** se încheie cu prezentarea filosofului Seneca care „este un gânditor modern care, pentru vremea lui a ajuns la rezultate extraordinare” și cu un eseu despre *Fericirea în filosofia antică*, de fapt un studiu comparatist între filosofia greacă cu cea romană, dar și între ele cu cea creștină, N. I. Herescu concluzionând că: „Filosofia antică avea deci un sens practic: era o filosofie pentru om și pentru viață.”²⁶

Partea a II-a *Politice, sociale și economice* este de fapt un curs prețios de civilizație romană și este structurat pe următoarele subcapitole: A. *Cicero, ca om politic*; B. *Guvernământul Romei antice care în opinia maestrului se baza pe trei mari factori*: „1. ideea de ordine, 2. ideea de autoritate, 3. ideea de drept”²⁷; C. *Alegerile în antichitate*, un studiu amănunțit de știință politică între sistemul democrațiilor grecești și sistemul republicii romane; D. *Bugetul roman*, un veritabil studiu de economie antică romană (N. I. Herescu dovedindu-se un Filolog clasic în adevăratul sens al cuvântului adică de polihistor); E. *Finanțele în lumea romană*, continuă studiul economiei romane, arătând și implicațiile sale profunde în politica romană; F. *Agricultura în Antichitate* în care N. I. Herescu face un curs de economie agrară comparată; G. *Refromele agrare în istoria Romei* este un studiu de științe politice, analizând revoluțiile care au avut loc în Roma datorită „echilibrului repartiției” terenurilor care a produs o adevărată restructurare socială a Cetății Eterne; H. *Iustinian* este ultima parte din capitolul II *Politice, sociale și economice*, dar și a volumului de *Caete clasice*. N. I. Herescu îl consideră pe Iustinian „ultimul mare împărat roman” care a fost în primul rând „cuceritor, legislator și constructor” fondând cu adevărat „un stat, o credință, o lege”²⁸

III. Clasicistul fondator

N. I. Herescu a fost și un fondator de instituții de cultură clasică, dintre care cele mai importante le considerăm, pe de-o parte *Revista clasică*, precursora actualei reviste *Studii clasice*, iar pe de cealaltă parte *Institutul de Studii latine*. Dacă *Revista clasică* a fost fondată

²²*Ibidem*.

²³*Apud* N. I. Herescu, *Caete Clasice*, partea I *Literare și filosofice*.

²⁴*Ibidem*.

²⁵*Ibidem*.

²⁶*Ibidem*.

²⁷*Apud* N. I. Herescu, *Caete Clasice*, partea II *Politice, sociale și economice*.

²⁸*Ibidem*.

în anul 1929, *Institutul de Studii latine* a fost înființat de către N. I. Herescu în anul 1937 cu „filiale și secțiuni în țară”, iar din 1938 cu un „buletin” propriu.²⁹

Institutul de Studii latine înființat de către N. I. Herescu era similar cu alte institute de profil din Europa cum era cel de *Studii romane* din Roma, unde profesorul N. I. Herescu a fost invitat în 1940 și a susținut, poate cea mai frumoasă peldoarie pentru *Romanitatea României*.

Între anii 1937-1941 *Institutul de Studii latine* inițiază importante colecții, fiind creat cu scopul complex, didactico-științific, literar, dar și social. Colecțiile Institutului inițiate de către N. I. Herescu au fost: *Colecția enciclopedică*, *Colecția de traduceri* (pe care N. I. Herescu le considera cele mai eficiente instrumente ale Clasicismului greco-latin), *Colecția științifică*, *Colecția de ediții critice*, *Colecția de drept roman și istoria drepturilor antice*, *Colecția didactică*.³⁰

Activitatea publicistică fondatoare este continuată și înmulțită de acest *Institut de Studii Latine* prin înființarea unei noi reviste în anul 1939 numită *Ausonia*, care se dorea a fi o „revistă de cultură clasică pentru școlari și tineret”.³¹

Concluzie

Născut sub Constelația lui Kiron, dascăl de eroi greci, N. I. Herescu are un destin asemănător. Kiron a devenit constelație ca recunoaștere a lui Zeus pentru mentoratul lui, tot astfel și N. I. Herescu a avut un „destin fără moarte”, datorită operelor și ideilor sale. N. I. Herescu a fost asemeni militarilor romani, un disciplinat luptător al cauzei Clasicismului greco-latin, demonstrând prin acțiunile și oprele sale universalitatea, în timp și în spațiu, a culturii greco-latine pe care a servit-o toată viața. Domnia Sa constituie un model de dascăl și de clasicist pentru noi toți, CV-ul Domniei Sale este exemplar pentru orice filolog clasic, dascăl de umanioare sau cercetător în domeniul culturii și civilizației romane.

BIBLIOGRAPHY

- Badea, Simina, “On the Use of Latin Terms in Legal English and Romanian”, în *** *Valori clasice în culturile europene*, volum îngrijit de Katalin Dumitrașcu, Craiova, Editura Universitaria, 2010, pp. 11-17.
- Badea, Simina, “Translating Latin Military Culturemes”, în *** *Războiul, arta zeilor și a eroilor*, volum îngrijit de Mădălina Strehie, Craiova, Editura Universitaria, 2016, pp. 43-54.
- Dumitrașcu, Emil, *N. I. Herescu. Studiu monografic*, Craiova, Reprografia Universității din Craiova, Facultatea de Filologie, 1984.
- *** *N. I. Herescu, Destin fără moarte (Pentru Clasicism)*, Ediție îngrijită, notă asupra ediției, studiu introductiv de Liviu Franga, Colecția Primordialia, București, Editura Muzeul Literaturii române, 2011.
- N. I. Herescu, *Pentru Clasicism, Fapte, idei, oameni*, Craiova, Editura Ramuri, 1937.
- N. I. Herescu, *Caete clasice*, București, Editura Cugetarea-Georgescu-Delafras, 1945.
- N. I. Herescu, *Milliarium (Pentru Clasicism) II. 1937-1941*, din ediția îngrijită de Liviu Franga.
- Sâmbrian, Teodor, *Principii, instituții și texte celebre în dreptul roman*, București, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., 1994.

²⁹ Cf. *** *Scrisori către N. I. Herescu*, Ediție îngrijită de Victor Durnea și Vasile Pop-Luca, Cu un studiu introductiv de Victor Durnea, Iași, Editura Alfa, 2005, în *N. I. Herescu o carieră, un destin*, p. 15.

³⁰ *Apud* Liviu Franga, *op. cit.*, p.20.

³¹ Cf. *** *Scrisori către N. I. Herescu*, Ediție îngrijită de Victor Durnea și Vasile Pop-Luca, Cu un studiu introductiv de Victor Durnea, Iași, Editura Alfa, 2005, în *N. I. Herescu o carieră, un destin*, p. 16.

Sâmbrian, Teodor, *Reguli de drept roman, Izvoare, procedură, drepturi reale*, Craiova, Editura Sitech, 2015.

Sâmbrian, Teodor, *Instituții de drept roman*, Craiova, Editura Sitech, 2009.

****Scrisori către N. I. Herescu*, Ediție îngrijită de Victor Durnea și Vasile Pop-Luca, Cu un studiu introductiv de Victor Durnea, Iași, Editura Alfa, 2005.